

Ex museo nostro

Az Evangélikus Országos Gyűjtemény tudományos műhelye

Lackner Pál igazgató (EOGy), Reuss András emeritus egyetemi tanár (EHE) és Horváth Géza műfordító, egyetemi tanár (KRE BTK)

Amikor a Magyar Tudományos Akadémia megalakult, még nem létezett a mai tudományos intézményrendszer. A tudományos kutatás legnagyobb részét két társadalmi csoport végezte: „unatkozó” arisztokraták és tudós egyháziak – katolikus papok, szerzetesek, protestáns lelkészek, tanárok. Az akadémia történetének első néhány évtizedében a tagok között nagy számban találjuk meg az egyházi értelmiség képviselőit. Az természetes – és talán nem is olyan nagy baj – hogy a tudomány professzionalizálódásával az egyháziak szerepe háttérbe szorult. Az azonban egyáltalán nem természetes, hogy az egyházhoz kötődő tudományosság szinte minden kapcsolatát elveszítette a tudomány többi szereplőjével. Az okot mindannyian ismerjük: a létező szocializmus időszakában a templomok falai közé zárt egyházzal, a létező marxizmus definíciója szerint babonás, tudományellenes, pusztulásra ítélt szervezettel az „igazi” tudománynak semmiféle kapcsolata nem lehetett. A szocializmus összeomlása óta azonban már eltelt egy nemzedéknyi idő, így ma már nem illik visszamutogatni a „negyven évre”.

Szerencsére a helyzet sokat javult az elmúlt évtizedekben. A himnológiával foglalkozó szakembert partnernek ismeri el a zenetörténész, a régi magyar irodalomnak természetes részei lettek a régi énekeskönyvek, prédikációk, halotti búcsúztatók. Az egyháztörténésznek van olyan tudása, mondanivalója, amely a társadalomtörténetet, az iskolatörténetet vagy akár még a hadtörténetet is segít jobban, hitelesebben megismerni – és a sor még hosszan folytatható. Az egyház nyitását segítik azok a gyűjtemények, amelyek nemzeti kultúránk meghatározó emlékeit őrzik, és amelyeknek munkatársai egy egyetemi előadóban ültek azokkal, akik a világi gyűjteményekben dolgoznak. Az egyházi gyűjtemények és az általuk képviselt tudományosság emancipációja mára elindult.

Tökéletlen világunkban természetesen mindenem lehet javítani – a világi és egyházi tudományosság közötti átjárhatóságon is. Ezt a célt szolgálta az a 2022-ben életre hívott sorozat, amelyet az Evangélikus Országos Gyűjtemény rendez meg az Evangélikus Hittudományi Egyetemen együttműködve évi 3-4 alkalommal „Ex museo nostro” címmel. Régebb óta rendezünk ismeretterjesztő jellegű sorozatokat régi (ma már kihalt) kifejezéssel élve a „művelt nagyközönség” számára. Az Ex museo rendezvényeknek más a profilja: gyűjteményünk tudományos munkatársai találkozhatnak olyan világi kutatóhelyen dolgozó kollégákkal, akikkel érintkeznek kutatási területeink. Kutatóműhelyek dialógusa folyik ezeken az alkalmakon pódiumbeszélgetések keretében, me-

lyek végén a szabad beszélgetés, vita lehetősége is megnyílik a résztvevők előtt. Találkozónk színhelye az az Esterházy Péter és Gitta könyvtár, amely éppen az Evangélikus Országos Gyűjtemény laikus arcát erősíti. Több alkalmunkon vettek részt a meghívott kollégákon kívül más egyetemek, kutatóintézetek neves munkatársai is. Minden rendezvény egy-egy aha-élmény a résztvevők számára: valóban van mit mondanunk egymásnak, hiszen ahogy az egyház a társadalom szerves része, úgy az egyházi tudományosság is szorosan integrálódik a világi tudományosságba.

2024. február 28-án már a hetedik alkalmát tartottuk műhelyünknek. Estünk témája a családkutatás volt. Két olyan szakembert hívtunk meg, akiknek kutatásai jóval túlmutatnak e diszciplína megszokott keretein. A műhelybeszélgetés egyik résztvevője céhen kívüli történész volt – tudása és munkássága azonban a legkevésbé sem írható le a dilettáns jelzővel. Hanák Béla civil foglalkozása mellett járta, járja határon túli városaink levéltárait, és gyűjti össze az ott lévő kora újkori keresztelők, esküvők, temetésekre szóló meghívókat. Szabó András Péterrel együtt adtak ki két kötetben egy 900 oldalas opust, mely a Kassa város levéltárában őrzött meghívókat közli. A két szerzővel Csepregi Zoltán, az Evangélikus Hittudományi Egyetem professzora beszélgetett. Az egyházi szabályok és a valós gyakorlat összefüggései, a meghívókban kirajzolódó társadalmi-kapcsolati hálók, a több felekezetű és több nemzetiségű Kassa „alulnézetből” való mélyebb megismerése minden résztvevő számára izgalmas tanulságokkal szolgált. A sokszor magába forduló családtörténetnek a kötet szerző által gyakorolt széles spektrumú művelése egyéni és közösségi múltunk megismerésének új szintjét tesz lehetővé. Estjeink folytatódnak azzal a reménységgel, hogy minden alkalom közelebb hozza egymáshoz a „laikus” és „egyházi” tudományosságot.

KERTÉSZ BOTOND

Evangélikus Országos Gyűjtemény